

Workshop 5

Bevolkingsbeleid: Taboe of noodzaak?

Fair & Green Deal, Tilburg, jan. 2010.

Hans Lyklema. Wageningen
Universiteit.

Wat is de aanleiding?

- Nederland is niet duurzaam
 - Voetafdruk veel te groot
 - Lucht- en bodemverontreiniging
 - Te hoge CO₂ uitstoot
 - Afnemende biodiversiteit,.....
- en overvol
 - Files, “transportgekte”
 - “Ontsnappingsdrang” (verre vakanties)

Onze invalshoek: natuurwetenschappelijk.

- Proberen het begrip “duurzaamheid” te objectiveren:
 - Het begrip niet laten leiden door (soms korte-termijn) politieke en sociale overwegingen en opinies maar door de belasting van het milieu.
 - *Voorbeelden:*
 1. Grote verschillen in rijkdom hebben niets met duurzaamheid te maken, tenzij die verschillen ontstaan zijn door grotere milieubelasting door de rijken.
 2. Geluidsoverlast (luchthavens) is geen milieuprobleem, maar brandstofverbruik wel.

Begrenzing van de thematiek.

- Tijdsduur. Typisch **lange-termijn** (vele kabinetsperioden)
- **Beperking tot Nederland en België.**
(Veel problematiek is in het buitenland, met name in ontwikkelingslanden, veel beter zichtbaar dan bij ons, maar we moeten ons daar niet door laten afleiden van onze verantwoordelijkheid voor onze eigen problemen.)

Kapstok: de drie p's.

- Voor planet (p1), people (p2) en profit (p3).
 - Sommigen gebruiken een andere volgorde.

Deze p's zijn niet gelijkwaardig!

P1 is de belangrijkste. Ecologische duurzaamheid bepaalt de grenzen van het menselijk welzijn, dus van solidariteit (p2).

Voor ecologische duurzaamheid is p3 irrelevant. Geld ontwaardt, ecologische goederen niet. Je kunt waardevolle zaken niet uitdrukken in minder waardevolle.

Hoe meten we de duurzaamheid van NL en B?

- Voorkeur voor één integrale parameter boven een verzameling van veel deelparameters. Reden: die deelparameters hangen van elkaar af.
- *Voorbeeld:*
 - Je kunt wel zwavel of fijnstof uit de lucht halen en papier hergebruiken maar dat kost op zichzelf weer energie en leidt dus tot vergroting van de CO₂ uitstoot. (Veel voorbeelden in de milieubalans(en) van het RIVM en de Monitor Duurzaam Nederland 2009 van o.a. het Planbureau voor de Leefomgeving).

De Ecologische Voetafdruk (EV).

- Het motief voor de keuze van de EV als **belangrijkste integrale monitor** is dat hij:
 1. in elk geval het "biologische" deel van de milieubelasting goed in kaart brengt.
 2. internationaal een toenemende erkenning krijgt.
 3. ook voor deelgebieden (een stad, een proces, een apparaat, een vacantie,..) kan worden uitgerekend.
 4. Aan de EV kan een natuurkundige interpretatie gegeven worden (via entropieproductie).
- Wat **niet meegeteld** wordt is het "minerale" deel (winning, bewerking en recycling van ertsen enz.).
- De EV is dus een **onderschatting** van de milieubelasting.

Voetafdrukken voor NL en B.

- **Mondiaal beschikbaar**
aarde-aandeel:
1,8 ha pp (gemiddeld)
- *Conclusie:* omdat de EV
een **onderschatting** is
moet de milieubelasting
in NL en B op den duur
met **tenminste** een factor
2,5 resp. 3,2 naar
beneden.

Huidig	NL 4,6	B 5,7
Factor	2,5	3,2

De basisformule.

- Het totale milieubeslag per land ($EV(\text{land})$) is gelijk aan het aantal inwoners (B) maal de gemiddelde EV per persoon ($EV \text{ pp.}$).
 - De EV pp. is feitelijk een maat voor de leefstijl.
- $EV(\text{land}) = B \times EV \text{ pp.}$ (voor elk land)
- Het duurzamer maken van NL en B kan dus:
 - òf door verbetering van de leefstijl
 - òf door vermindering van de bevolking
 - òf door een combinatie van beide.

De uitruil: minder mensen of minder materiële welvaart?

- Deze fundamentele vraag stelt eisen aan de politiek, die zo groot zijn “men” er niet aan toe is.
- **Bevolkingsbeleid** wordt niet eens genoemd in partijprogramma's (**taboe**).
- **Verbetering persoonlijke voetafdruk** wordt soms wel genoemd maar zelden serieus aan de orde gesteld (**taboe op toepassing**). Illustratie: bijna alle partijen gaan uit van economische groei.

De uitruil. Uitwerking.

- Bedenk eerst dat het gaat om een **impasse**: als geen besluit genomen wordt, verergert het probleem van de te hoge milieubelasting elk jaar met een paar procent.
 - Dat is wat nu feitelijk gebeurt. Deze mogelijkheid is een van de nadelige aspecten van ons democratische bestel.
- Bedenk dat het over **lange termijn** gaat.

Uitruil 2.

- Bedenk ook dat veel gratuite uitspraken over verkleining van EV (land) kwantitatief niet deugen.
- *Voorbeelden:*
 - “Ik heb een heilig geloof in moderne technologie” (feit is dat technologie i.h.a. de EV vergroot).
 - “Ik pleit voor duurzame ontwikkeling” (een contradictie in terminis).
 - “Als je maar hergebruikt komt alles terecht”. (recyklen kost meestal ook energie).
 - “Als de levensstandaard maar hoog genoeg is stopt de bevolkingsgroei vanzelf” (too little and too late).

Uitruil 3.

- We zullen dus moeten accepteren dat we een keuze **moeten** maken over de manier waarop we NL en B weer duurzaam maken. Kwantitatief moet het product **$B \times EV(pp)$** met tenminste een factor 2,5 à 3,2 naar beneden.
- Het lange-termijn perspectief is niet onaangenaam. Stel dat je (in NL) de bevolking en $EV(pp)$ allebei met een factor $\sqrt{2,5}$ of ca. 58% naar beneden kunt brengen. Dan streef je naar een land met nog steeds uitstekende voorzieningen maar met minder bevolkingsdruk.

Uitruil en solidariteit.

- Stel dat we geen keus maken en alles dus bij het oude blijft.
- Dan laten we een land achter waarin voor ons nageslacht progressief minder ruimte is voor sociaal – economisch beleid (p2).
- Feitelijk betekent dat, dat we de solidariteit met ons nageslacht (de “have-nots”) opofferen aan die van de bevolking van nu (de “haves”).

Uitruil en arbeid.

- Een van de vele vragen in de discussie over bevolkingsbeleid is: zijn alle banen die we hebben echt wel nodig?

Persoonlijke conclusie.

- Ik zou al gelukkig zijn als de problematiek van de uitruil “materiële levensstandaard” tegen “omvang bevolking” tenminste uit de taboesfeer gehaald zou worden in het beleid van de politieke partijen.